

Azərbaycanın GUAM ölkələri ilə xarici iqtisadi əlaqələrinin inkişafı və təkmilləşdirilməsi istiqamətləri**Nərgiz Zaur qızı Axundzadə***Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin magistrantu***E-mail:** *nergizmemmedzade1@gmail.com***Rəyçilər:** iqtisad.ü.f.d., dos. N.Ş. Balabəyova,
iqtisad.ü.f.d., dos. M.M. Aslanova**Açar sözləri:** Azərbaycan Respublikası, Ukrayna, Moldova Respublikası, Gürcüstan, MDB, Avropa, GUAM, iqtisadi əlaqələr, beynəlxalq münasibətlər**Ключевые слова:** Азербайджанская Республика, Украина, Республика Молдова, Грузия, СНГ, Европа, ГУАМ, экономические отношения, международные отношения**Key words:** Republic of Azerbaijan, Ukraine, Republic of Moldova, Georgia, CIS, Europe, GUAM, economic relations, international relations

GUAM müharibədən sonrakı dövrdə Moskvaya qarşı postsovet məkanında yaradılan ən diqqətəlayiq təşkilatlardan biridir. Bu quruluşu inkişaf etdirmək və Rusiya ilə münasibətlərdə qarşılaşdığı problemləri daha yaxşı başa düşmək üçün ilk növbədə Karade-Nizami bölgəsinin Avrasiya geosiyasətində tutduğu yerə nəzər yetirmək lazımdır. Bu ad altında Qara dəniz bölgəsi, Şərqdə Qafqaz, Cənubda Anadolu, Qərbdə Balkanlar və şimalda Ukrayna və Rusiya çölləri ilə əhatə olunmuş geniş hövzə nəzərdə tutulur. Qara dəniz, şimalda yerləşən Rusiya Federasiyası və Ukraynanın cənubdakı Türkiyə və digər ölkələrlə, eləcə də Şərqdə Orta Asiya və Qafqaz bölgələri, Balkanlar və Avropa ilə qarşılıqlı əlaqələr qurmasına imkan verir (4, s.893).

Təşkilatın əsas məqsədləri — demokratik dəyərlərin, qanunun aliliyinin və insan hüquqlarının tanınması, davamlı inkişafın təmin edilməsi, beynəlxalq və regional təhlükəsizlik və davamlılığın möhkəmləndirilməsi, ümumi təhlükəsizlik mühitinin yaradılması üçün Avropaya inteqrasiyanın dərinləşdirilməsi, habelə iqtisadi və humanitar əməkdaşlığın genişləndirilməsi, sosial-iqtisadi, nəqliyyat, enerji, elmi, texniki və humanitar potensialdır (2).

Postsovet məkanında yeni beynəlxalq təşkilatların yaranması üçün ilkin şərtlər 1990-cı illərin ortalarında, o cümlədən bir sıra amillərə görə inteqrasiya əməkdaşlığı yaradıldı:

1. Müstəqil Dövlətlər Birliyinin (MDB) ümumi böhranı, nəticəsi çoxşaxəli və sürətli inteqrasiya kursunun sonrakı elanı ;

2. Postsovet məkanının tam hüquqlu bir ərazi kimi böhranı, keçmiş sovet respublikalarını birləşdirə biləcək fikir və əməkdaşlıq konsepsiyalarının olmaması;

3. Rusiyanın postsovet məkanındakı təsirindən və ya Moskva ilə ikitərəfli münasibətlərin səviyyəsindən narazı olan bəzi yeni müstəqil dövlətlərin daha müstəqil və çoxşaxəli xarici siyasət yürütmək istəyi.

Nəticədə inteqrasiyanın inkişafı üçün bir neçə yeni istiqamət hazırlanmışdır. Bölgə üçün tamamilə yeni bir fenomenə çevrilən GUAM təşkilatının (Gürcüstan, Ukrayna, Azərbaycan, Moldova) yaradılması təkcə Rusiyanın tərkibində olmağı nəzərdə tuturdu, həm də MDB ölkələrinə və Moskvanın aparıcı rol oynadığı digər strukturlara alternativ kimi düşünülmüşdü. Ərazi problemləri xüsusi bir amil olaraq adlandırıldı. Gürcüstan və Moldova Rusiyanın dəstəyini alan, tanınmamış və qismən tanınan dövlətlər kimi problemlərlə üzləşdilər. GUAM-ın gələcək üzvləri — Gürcüstan, Ukrayna, Azərbaycan və Moldova arasında əməkdaşlığın başlanğıcı 14 mart 1996-cı ildə Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatının (ATƏT) mü-

vafiq Komitəsinin iclası çərçivəsində verilmiş birgə bəyanat hesab edilə bilər və 10 oktyabr 1997-ci ildə yaxınlaşma prosesi formada rəsmiləşdirilmişdir (7, s. 120).

Ticarətlə əlaqəli müddəalara gəldikdə, GUAM çərçivəsində sərbəst ticarət sazişi aşağıdakı aspektləri əhatə edir (1, s. 21):

— ticarətdəki texniki maneələr, gömrük prosedurlarının uyğunlaşdırılması-daxili vergilər və digər maliyyə xarakterli vergilər, subsidiyalar, subsidiyaların verilməsində rəqabət və şəffafıq, tranzit azadlığı, sənaye və elmi əməkdaşlığın inkişafı;

— təhlükəsizlik səbəbi ilə ümumi istisnalar və istisnalar, antidempinq və kompensasiya tədbirləri və mənşə qaydaları protokolunun hazırlanması da GUAM azad ticarət sazişinin əsas məqamlarından biridir;

— xidmətlər, ikitərəfli və beynəlxalq əməkdaşlıq, şirkətlər arasında rəqabət müqavilələri, dominant mövqedən sui-istifadə, dövlət satınalmaları, əqli mülkiyyət hüquqları, ekspert məsləhətləri və mübahisələrin həlli azad ticarət sazişinin müddəalarını tamamlayır;

— ixrac halında yuxarıda göstərilən sxemlər idxal üçün də tətbiq olunur. Beləliklə, idxal tərəfdaşı seçərkən əsas tendensiyalar eyni qalır - yaxınlıq meyarı və tarixi əlaqələr.

Demokratiya və İqtisadi İnkişaf Təşkilatı nəqliyyat dəhlizlərini inkişaf etdirmək və Avropa Birliyinin vahid bazarının təmin etdiyi modelə əsaslanan azad ticarət zonasının yeni formasını tətbiq etmək məqsədi ilə yaradılmışdır. Rusiyanın təşəbbüsü və müdaxiləsi olmadan formalaşan ilk regional təşkilat, bunun Qərb dünyasına daha yaxın yeni bir əməkdaşlıq çərçivəsi olacağı düşünülürdü. Nəzəri olaraq, ən azı GUAM-ı və daha sonra sərbəst ticarət zonasını formalaşdırın müqavilələr əvvəlki iqtisadi inteqrasiya layihələrindən daha liberal və daha az məhdud olsa da, icazə çərçivələrinin olmasına baxmayaraq, onları imzalayan dövlətlərin bunu ticarət münasibətlərinə köçürə bilmədikləri tez bir zamanda aydın oldu. Əsasən MDB daxilində Rusiya ilə imzalanan digər müqavilələrin bir hissəsi olaraq, GUAM dövlətləri onlara gətirə biləcəyi üstünlüklərdən yararlanma bilmədilər. İdxal və ixrac axınları beynəlxalq ticarət tendensiyalarına cavab verdi və yaxınlıq meyarı ilə təyin olunmağa davam etdi. Bu gün iqtisadi şəbəkə, hətta postsovet məkanının ölkələrini də əhatə edən getdikcə daha çox siyasi və iqtisadi quruluşla tamamlanır. Beləliklə, Avropa və Asiya-Sakit Okean bölgəsindəki iqtisadi inkişaf qütbləri coğrafi baxımdan açıq şəkildə ayrılarsa da, Mərkəzi və Şimali Avrasiyanın olması aralarındakı sərhədi daha az hiss edir. GUAM əsasən yeni tranzit dəhlizləri yaratmaq məqsədində uğursuz olsa da, bu təşkilata daxil olan dövlətlər iqtisadi inteqrasiya və gələcək inkişaf üçün yeni yollar taparaq asanlıqla digər strukturlara qoşula və uyğunlaşa bilərlər.

GUAM demokratiyanın təşviqi, regional təhlükəsizliyin gücləndirilməsi və davamlı inkişafın etdirilməsi üçün mühüm regional platformadır. Əminlik ki, səmərəliliyi və sinerji faydalarını artırmaq üçün istifadə edilə bilən bir potensial var. GUAM-a üzv dövlətlərin hər birinin münasibətlərin həlli ilə bağlı mövqeyi vacib olsa belə, bu imkanlar və təsir kifayət deyil. Bunun üçün təşkilata daha real yanaşmaq lazımdır ki, bu təşkilat yekdil siyasi platformadan istifadə etsin ki, bütün üzvləri ümumi mövqedən çıxış etsinlər. Son iyirmi ildə GUAM siyasi və iqtisadi əməkdaşlıq sahəsində müəyyən problemlər və çətinliklərlə üzləşib. Bununla birlikdə, üzv dövlətlər GUAM-ı etibarlı bir təşkilat olaraq qurmağı bacardılar (8).

Digər tərəfdən, GUAM dövlətlərinin ən vacib iqtisadi siması Rusiya dövlətidir. Bu vəziyyətdə, bu ölkələrdən sərbəst iqtisadi zonanın yaradılması bu dövlətlərin bazarlarını özündə birləşdirəcək ki, bu da bazar həcmi az olsa da, digər ölkələrə, o cümlədən Rusiyaya ixracına müsbət təsir göstərəcəkdir. Bu o deməkdir ki, ölkələr bu mərhələdə böyük uğurlar əldə edə bilərlər. Bu təşkilatın mövcud problemlərinin və çətinliklərinin aradan qaldırılması GUAM-ın əldə edəcəyi nailiyyətləri inkişaf etdirmək üçün lazımdır. Beləliklə, GUAM-ın bir təşkilat kimi sonrakı fəaliyyəti birbaşa üzv dövlətlərin münasibətlərinin və daxili problemlərinin həl-

lindən asılıdır. Hal-hazırda üzv dövlətlərdə daxili problemlər bu təşkilatın birliyinə mənfi təsir göstərir. Buna misal olaraq, bu baxımdan qeyri-şəffaf hadisələrlə qalmaqla yaşayan Moldovanı göstərmək olar. Bu cür problemlərin həlli və ticarətin daha da liberallaşdırılması GUAM fəaliyyətinin artmasına səbəb olacaqdır. İqtisadiyyatın şaxələndirilməsi, eləcə də ölkənin inkişafının əsas hərəkətverici qüvvəsi olan qeyri-neft sektorunun böyüməsi Azərbaycan Respublikasında aparılan iqtisadi siyasətin prioritet istiqamətləridir. Son illərdə aparılan islahatlar nəticəsində bu sahələrdə əhəmiyyətli nailiyyətlər əldə edilmiş, ümumi daxili məhsulda qeyri-neft sektorunun payı artmış və ixrac potensialı olan yüksək rəqabətli malların istehsalında nəzərə çarpacaq irəliləyişlərə nail olunmuşdur. GUAM ilə əməkdaşlıq yalnız ticarətə yönəlməyib. Əməkdaşlıq çərçivəsində diqqət yetirilən istiqamətlərdən biri də bu ölkələrin gənclərinin bu prosesdə iştirakıdır (9).

GUAM (Gürcüstan, Ukrayna, Azərbaycan və Moldova) tərkibində Demokratiya və İqtisadi İnkişaf uğrunda Təşkilatın Türkiyə, Polşa və Rumıniya kimi regional güclərlə əməkdaşlıqda canlanması Qərbin təhlükəsizlik baxımından büdrəməsinin yaratdığı boşluqları doldura bilər. Təbii ki, GUAM-a üzv dövlətlərin Rusiyaya qarşı siyasətində müəyyən fikir ayrılıqları var, lakin əsas təhlükəsizlik məsələlərinə gəldikdə onların fikirləri üst-üstə düşür. Türkiyə və Polşa son vaxtlar yerləşdikləri bölgələrdə kifayət qədər aktiv hərbi və iqtisadi güclərə çevriliblər və GUAM ölkələri ilə müxtəlif sahələrdə genişlənən əməkdaşlığı kollektiv təhlükəsizliyə ciddi töhfə verə bilər. NATO-dan fərqli olaraq, Türkiyənin bölgədəki artan təsiri Rusiyada həyati təhlükə kimi qəbul edilmir və buna görə rəsmi Ankaranın GUAM ilə yaxınlaşması Kremldə regional qarşıdurmalara səbəb ola biləcək qıcıqlanmaya səbəb olmayacaqdır. Bu kontekstdə NATO Türkiyəyə Şərq tərəfdaşları ilə hərbi sahədə müəyyən əməkdaşlıq proqramlarının həyata keçirilməsini etibar edə bilər (3).

Azərbaycan Respublikasının xarici siyasətinin mühüm prinsiplərindən biri də dünya dövlətləri ilə hərtərəfli əlaqələrin qurulmasından və inkişaf etdirilməsindən ibarətdir. Müstəqillik əldə etdikdən sonra, xüsusilə ümummilli lider Heydər Əliyevin ali siyasi hakimiyyətə qayıdışından sonra Azərbaycan dövlətinin xarici siyasətində əhəmiyyətli çeviklik müşahidə olunmağa başladı. Malik olduğu zəngin karbohidrogen ehtiyatları və əlverişli geosiyasi mövqeləri həm region ölkələrini, həm də digər dünya ölkələrini Azərbaycanla siyasi və iqtisadi əməkdaşlığın inkişaf etdirmələri üçün ciddi zəmin yaratmışdır. Bu baxımdan, Azərbaycan müstəqilliyinin elə ilk illərində beynəlxalq münasibətlər müstəvisində uğurlu fəaliyyət göstərməyə nail olmuşdur və dünya dövlətləri ilə konstruktiv münasibətlər qura bilmişdir. Dünya dövlətləri ilə ikitərəfli diplomatik əlaqələrin qurulması müvafiq olaraq iqtisadi və mədəni əlaqələrin inkişafını şərtləndirmişdir.

İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı qlobal iqtisadi inkişaf proqnozunu aşağı salıb. Təşkilatın bu yaxınlarda dərc olunmuş iqtisadi proqnozuna görə, qlobal artım gözləntiləri 3,4%-dən 3,1%-ə endirildi. Bu proqnoz çərçivəsində Azərbaycanın inkişaf etməkdə olan ölkə kimi digər GUAM ölkələri ilə iqtisadi əməkdaşlıq səviyyəsinin necə inkişaf edəcəyini də öyrənmək lazımdır. Beləliklə, bu istiqamətdə proqnozların hazırlanması ölkələrin gələcəkdə həyata keçirəcəyi layihələrin gözlənilən nəticələrini və bu nəticələri qiymətləndirməyə imkan verir. Ölkələrin əsas məqsədlərindən biri əhalinin həyatının təmin edilməsi üçün lazımı şəraitin yaradılmasıdır. Bu baxımdan GUAM ölkələrinin iqtisadi əməkdaşlığının inkişaf qanunauyğunluqları və onların proqnoz modeli bu əsasda formalaşmalıdır. Çünki hər bir ölkədə dövlət iqtisadiyyatının ixtisaslaşmasından asılı olmayaraq, vətəndaşların zəruri ehtiyacları dəyişməz olaraq qalır. Beləliklə, hər hansı bir bölgədə istehsal olunan məhsulların növündən və miqdarından asılı olmayaraq, şəxsin qidalanması, yaşaması, işləməsi, mənəvi və fiziki inkişafı, tərbiyəsi və təhsil prosesi, xüsusi təhsil, sağlamlığın qorunması, müxtəlif materiallar və

xidmətlər, nəqliyyat, rabitə kimi tələb olunan sahələr digər bölgələrdə olduğu kimi mövcuddur və bütün bölgələrdə idarəetmə ilk növbədə onlara olan tələbi təmin etmək məqsədi daşmalıdır. Bu ehtiyaclardan hər hansı birinin ödənilməməsi cəmiyyətdən uğursuz bir inkişaf kimi qəbul edilir. Buna görə də, ərazinin kompleks potensialının bərpası üçün əsas şərtlərin saxlanması təmin etmək üçün inkişaf davamlı olmalıdır. Bu mənada elmi əsaslı inkişaf regionda mövcud olan problemin həllinə düşünülmüş yanaşma tələb edir. Beləliklə, yaxşı düşünülmüş və elmi cəhətdən əsaslandırılmış Regional İqtisadi əməkdaşlıq prosesləri tənzimləyən sistemli siyasətə çevrilməlidir. Beləliklə, regional iqtisadi əməkdaşlığın proqnozlaşdırıcı modeli aşağıdakı qlobal vəzifələri əhatə edir:

— vahid iqtisadi məkanın yaradılması və möhkəmləndirilməsi, dövlətlərarası iqtisadi münasibətlərin iqtisadi, sosial, hüquqi və təşkilati əsaslarının təkmilləşdirilməsi;

— regional dövlətlərin qlobal səviyyədə sosial-iqtisadi inkişafı üçün təməlin yaradılması;

— strateji əhəmiyyətli sahələrin sürətli inkişafına üstünlük verilməsi;

GUAM ölkələri arasında regional iqtisadi əməkdaşlığın proqnozlaşdırıcı modelinin səmərəli işləməsi üçün üç amilə xüsusi diqqət yetirilməlidir. Bu amillərdən birincisi daşınmaz əmlakdır (təbii ehtiyatlar, əsas vəsaitlər, stasionar infrastruktur), hərəkətdəki mənbələr (kapital, avadanlıq, texnologiya) və insan amilindən ibarətdir. Bu amillərdən heç birinin olmaması GUAM ölkələrinin inkişafını zəiflədə bilər. Məsələn, real ehtiyatların və əmək ehtiyatlarının çoxluğu istehsal fondlarından tam istifadə edilməməsi və avadanlıq, texnologiya, maliyyə mənbələri çatışmazlığı şəraitində işsizliklə müşayiət olunur. Ölkələr arasında regional iqtisadi əməkdaşlığın inkişafının dayanıqlı olması üçün ərazinin bütün potensialından uzun müddət istifadə etmək mümkün olmalıdır. Buna görə bir üzv dövlətdə əsas fondlardan birinin–təbii ehtiyatların, əhalinin və mövcud istehsal fondlarının bərpa olunmayan istismarına icazə verilməməlidir. Əks təqdirdə, bu amilin tam olmaması regional dövlətlərin sosial-iqtisadi inkişafına mənfi təsir göstərə bilər. Azərbaycanda regional iqtisadi əməkdaşlığın proqnozlaşdırılmasının əsas məqsədi regional əməkdaşlığın və buna görə də iqtisadiyyatın bütün sahələrinin regional səviyyədə effektivliyinin daha ətraflı öyrənilməsidir. Bu baxımdan, ümumi fəaliyyət məqsədli şəkildə ölkələr arasında müxtəlif mülkiyyət növlərinin formalaşmasında çətinliklərin aradan qaldırılmasına, təşkilati və hüquqi baxımdan bir-birindən fərqlənən kommersiya və qeyri-kommersiya təşkilatlarının yaradılmasına yönəldilmişdir. Bunu Azərbaycanda qəbul edilmiş, müxtəlif istiqamətləri əhatə edən Strateji Yol Xəritəsi sübut edir. Beləliklə, GUAM ölkələri ilə Azərbaycanın regional iqtisadi əməkdaşlığının proqnoz modellərinin və istiqamətlərinin işlənilməsi hazırlanması aşağıdakı kimi göstərilə bilər:

— region ölkələri arasında əməkdaşlığın idarə edilməsində optimal qərarların qəbul edilməsi üçün onun inkişaf proqnozlarının hazırlanması;

— iqtisadi əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsi məqsədilə elmi metod və qaydalardan, iqtisadi modelləşdirmədən, statistik, sosioloji və təşkilati tədqiqatlardan geniş istifadə;

— regional əməkdaşlığın tənzimlənməsi prosesində müxtəlif xarakterli məlumatların toplanması, işlənməsi, mövcud çatışmazlıqların aradan qaldırılması;

— regional iqtisadi əməkdaşlıq üçün coğrafi sərhədlərin aradan qaldırılması;

— müasir texniki vasitələrin geniş tətbiqi.

Beynəlxalq ticarət sahəsində bir sıra mallar üzrə Azərbaycan Respublikasının ixrac imkanları genişlənməmişdir. Lakin hazırda neft məhsullarının ixracının birmənalı üstünlüyünü qorumaq, beynəlxalq ticarət potensialını artırmaq üçün ixrac strukturunun şaxələndirilməsi ilə yanaşı, rəqabətqabiliyyətli məhsulların istehsalına və ixrac bazarlarının genişləndirilməsinə nail olmaq tələb olunur.

Azərbaycan Respublikasının böyük təcrübə əsasında başladığı və hazırda uğurla davam edən sosial-iqtisadi proseslərin proqnozlaşdırılması məsələləri aşağıdakı kimi elmi cəhətdən əsaslandırılmışdır:

- sosial-iqtisadi inkişafın əsas şərtlərinin proqnozlaşdırılması;
- iqtisadi artımın və iqtisadiyyatın strukturunun proqnozlaşdırılması;
- qiymət proqnozu və dövlət tənzimlənməsi;
- inflyasiyanın proqnozlaşdırılması və idarə edilməsi;
- maliyyə və kredit resurslarının proqnozlaşdırılması;
- elmi-texniki tərəqqinin və innovasiya fəaliyyətinin proqnozlaşdırılması;
- regional inkişafın proqnozlaşdırılması;
- xarici iqtisadi əlaqələrin inkişafının proqnozlaşdırılması.

Yuxarıda sadalanan amillərin hər biri ölkəmizin müasir iqtisadi şəraitdə inkişaf mərhələlərini ifadə edir. Sənayeləşmə siyasətinin davamlılığı, sosiallaşma, iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi sahəsində islahatların faydalı təşkili və idarə edilməsi istiqamətində görülən işlər qarşıdakı dövrlərin ideal elmi və sosial-iqtisadi bazasını formalaşdırır və proqnozlaşdırma bu baxımdan aktuallıq kəsb edir.

Məqalənin aktuallığı. Cəmiyyətin inkişafının davamlı və stabil olmasının mühüm amillərindən biri dövlətlərin apardıqları iqtisadi əməkdaşlıqdır. Regional əməkdaşlıq da daxil olmaqla əməkdaşlığın bütün səviyyələri dövlətlər üçün həm yeni imkanlar yaradır, həm də yeni problemlər və təhlükələr doğurur. Yaranmış yeni fərsətlərdən əməkdaşlıq çərçivəsində səmərəli istifadə edilməsi, proaktiv fəaliyyətdə olub yaranabiləcək problem və təhlükələrin qarşısını almağa da köməklik edir.

Azərbaycan dinamik inkişaf etməkdə və dünya iqtisadiyyatında özünəməxsus rol üstlənəməkdədir. Azərbaycanda müstəqil dövlət quruculuğu vəzifələri iqtisadi siyasətin möhkəmləndirilməsi və təmin olunması, təhlükəsizliyin, ərazi bütövlüyünün və iqtisadi maraqların özünəməxsus xüsusiyyətlərlə, fərqlənən müxtəlif istiqamətli xarici siyasət yeridilməsini, dünya ölkələri, xüsusilə də regional dövlətlərlə əməkdaşlığını gücləndirməsini tələb edir. Bu baxımdan tədqiq olunacaq mövzu xüsusi aktuallıq təşkil edir.

Məqalənin elmi yeniliyi. Regional iqtisadi əməkdaşlıq prosesində Azərbaycan iqtisadiyyatının kompleks inkişafı sahəsində bazar iqtisadiyyatı tələblərinə cavab verən elmi cəhətdən əsaslandırılmış sistem qurulması, Azərbaycanın regional iqtisadi əməkdaşlıq çərçivəsində GUAM ölkələri ilə əməkdaşlığının cari vəziyyətinin analizinin verilməsi təşkil edir.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədə araşdırılmış və ümumiləşdirilmiş materiallar GUAM ölkələri ilə Azərbaycanın ixrac siyasətini tənzimləyən orqanlar, malların ixracı ilə məşğul olan və ya məşğul olmaq istəyən fiziki və hüquqi şəxslər üçün faydalı ola bilər. Yuxarıda göstərilənlərə əlavə olaraq, bu məqalə bu sahədə sonrakı tədqiqatlar üçün əsas ola bilər.

Ədəbiyyat

1. Brînduşa-Nicoleta Pincu, Adrian-Daniel Stan. Economic integration struggles in the post-soviet space-the organization for democracy and economic development (GUAM), 2020, Spring, No 1(19) pp.19-33.

2. <https://minenergy.gov.az/az/beynelxalq-teskilatlarla-elaeqeler/demokratiya-ve-iqtisadi-inkisaf-namine-teskilatguam>.

3. Xəlilova H. GUAM çərçivəsində Azərbaycan – Ukrayna münasibətləri. ULUSLARASI TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ. 2018, Cilt: 1- Sayı: 1, ss.62-71.

4. Kısacık S. 21. yüzyılda karadeniz jeopolitiği bağlamında rusya federasyonu'na rakip bir oluşum olarak GUAM. In book: Karadeniz Jeopolitiği, 2018: pp.889-917.

5. Şahmuradov A.Ş. GUAM çərçivəsində Azərbaycan-Ukrayna əlaqələri, Bakı: Universitetinin Xəbərləri №4, Humanitar elmlər seriyası, 2011, s.100-107.

6. Белашенко Д.А., Толкачев В.В., Шмелев А.П., Шоджонов И.Ф. Деятельность ГУАМ на постсоветском пространстве: намерения, результаты, перспективы // Контурь глобальных трансформаций: политика, экономика, право. 2021, № 3. стр.84–105.

7. Пивовар Е.И. (2008). Постсоветское пространство: альтернативы интеграции: исторический очерк / Е. И. Пивовар. – СПб.: Алетейя 412 стр.

8. <https://ikisahil.az/post/news-91354>

9. Bayramov V. Azərbaycanda investisiya siyasəti uğurla həyata keçirilir, “Xalq qəzeti”, 2016, 19 dekabr.

Н.З. Ахундзаде

Направления развития и совершенствования внешнеэкономических связей Азербайджана со странами ГУАМ

Резюме

В статье анализируются тенденции развития международных отношений между Азербайджаном и странами ГУАМ в рамках ГУАМ, рассматриваются исторические условия создания этой организации. Сотрудничество в формате ГУАМ открывает новые возможности для развития экономики членов организации, и в этом контексте был разъяснен и осмыслен динамичный характер отношений между Азербайджаном, Молдовой, Украиной и Грузией.

В деятельности партнеров в направлении определения нового сотрудничества социально-экономические факторы, обуславливающие необходимость создания непрерывного, интенсивного партнерства, выводятся на реляционный уровень с точки зрения стратегического сотрудничества.

N.Z. Akhundzader

Directions of development and improvement of foreign economic relations of Azerbaijan with GUAM countries

Summary

In the article, the development trend of foreign relations between Azerbaijan and the GUAM countries within the framework of GUAM is focused on the analysis, the historical conditions of the establishment of this organization are reviewed. Cooperation in the GUAM format opens up new opportunities for the development of the economy of the members of the organization, and in this context, the dynamic nature of relations between Azerbaijan,

Moldova, Ukraine and Georgia was explained and interpreted. In the activity of the partners in the direction of determining new cooperation, the socio-economic factors that make it necessary to create a continuous, intensive partnership are brought to the relational level from the point of view of strategic cooperation.

Redaksiyaya daxil olub: 25.05.2023